

ВІДГУК

кандидата історичних наук, доцента, декана факультету історії, політології і міжнародних відносин Карпатського національного університету імені Василя Стефаника І.Ф. Гурака на дисертаційну роботу В.О. Онищака «Російсько-українська війна за матеріалами німецької газети DIE ZEIT (2014-2022 років)», подану на здобуття наукового ступеня доктора філософії зі спеціальності 032 «Історія та археологія»

Актуальність теми дисертації.

Актуальність дисертаційного дослідження Вячеслава Орестовича Онищака зумовлена насамперед тим, що російсько-українська війна стала однією з ключових подій сучасної європейської історії, яка не лише кардинально змінила систему міжнародної безпеки, а й суттєво вплинула на трансформацію політичних, інформаційних та суспільних процесів у європейських державах. Від початку російської агресії у 2014 р. і особливо після повномасштабного вторгнення РФ у лютому 2022 р. надзвичайно важливого значення набуло питання формування міжнародного сприйняття причин, характеру та наслідків війни. У цьому контексті засоби масової інформації стали не лише інструментом інформування суспільства, а й одним із чинників формування політичних рішень, громадської думки та міжнародної підтримки України.

Особливої ваги набуває дослідження німецького інформаційного простору, оскільки ФРН протягом досліджуваного періоду залишалася одним із ключових політичних та економічних лідерів ЄС, а її позиція значною мірою визначала характер європейської політики щодо російсько-української війни. Саме тому аналіз того, як події війни висвітлювалися одним із найавторитетніших суспільно-політичних тижневиків Німеччини – *Die Zeit*, дає можливість простежити не лише еволюцію медійного дискурсу, але й зміни у сприйнятті України, Росії та загалом безпекових процесів у Європі.

Не менш важливою є практична складова роботи. Результати дослідження можуть бути використані не лише у подальших історичних, історіографічних та медіазнавчих студіях, але й під час аналізу інформаційної політики держав ЄС,

вивчення міжнародної комунікації в умовах воєнних конфліктів, підготовки навчальних курсів із новітньої історії України, міжнародних відносин, інформаційної безпеки, а також у сфері публічної дипломатії.

Отже, тема дисертації є своєчасною, суспільно значущою та науково обґрунтованою. Вона відповідає сучасним тенденціям розвитку історичної науки, відкриває нові можливості для дослідження міжнародного інформаційного виміру російсько-української війни та сприяє поглибленню знань про особливості формування європейського сприйняття однієї з найважливіших подій сучасної історії.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами.

Дисертаційне дослідження Вячеслава Орестовича Онищака виконане відповідно до плану науково-дослідної роботи кафедри історії України та правознавства Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка, що засвідчує його органічний зв'язок із пріоритетними напрямками наукової діяльності кафедри та закладу вищої освіти загалом.

Особистий внесок здобувача в отримання наукових результатів полягає у здійсненні першого в українській історичній науці комплексного історіографічного та джерелознавчого дослідження особливостей висвітлення російсько-української війни 2014–2022 рр. на сторінках одного з найавторитетніших суспільно-політичних тижневиків ФРН – *Die Zeit*. Автором опрацьовано репрезентативний корпус джерел, який охоплює понад 450 журналістських матеріалів, здійснено їх систематизацію та комплексний аналіз із використанням сучасного методологічного інструментарію історичної науки й медіадосліджень.

Безперечною заслугою здобувача є простеження еволюції німецького медійного дискурсу щодо російсько-української війни, виокремлення основних етапів трансформації підходів до висвітлення подій, а також виявлення змін у репрезентації України, Росії та ролі європейських держав упродовж досліджуваного періоду.

Отримані автором результати характеризуються належним рівнем самостійності, наукової аргументованості та внутрішньої логічної послідовності.

Достовірність та обґрунтованість отриманих результатів.

Достовірність та обґрунтованість наукових результатів, отриманих Вячеславом Орестовичем Онищак, забезпечуються насамперед широкою та репрезентативною джерельною базою, використанням сучасного методологічного інструментарію історичної науки, а також комплексним підходом до аналізу досліджуваної проблеми. Автором опрацьовано значний масив джерел, що охоплюють період російсько-української війни від її початку до 2022 р. Обсяг фактичного матеріалу дозволив простежити динаміку змін у висвітленні війни, уникнути випадковості окремих оцінок та сформувати достатньо репрезентативну основу для наукових узагальнень.

Важливим чинником достовірності результатів є те, що журналістські матеріали аналізуються автором не ізольовано, а в широкому історичному та міжнародно-політичному контексті із залученням документів міжнародних організацій, офіційних матеріалів органів державної влади України та Федеративної Республіки Німеччина, наукових досліджень українських і зарубіжних авторів, що забезпечує взаємну верифікацію джерел та мінімізує ризик однобічної інтерпретації отриманих результатів.

Позитивної оцінки заслуговує й внутрішня логіка дисертаційної роботи. Поставлені у вступі мета та завдання послідовно реалізуються у змісті окремих розділів, а сформульовані висновки безпосередньо впливають із проведеного аналізу джерел та відповідають отриманим результатам дослідження. Це дає підстави стверджувати, що наукові положення, висновки та узагальнення дисертації є достатньо аргументованими, достовірними й належним чином обґрунтованими.

Ступінь новизни основних результатів дисертації.

Наукова новизна дисертаційного дослідження Вячеслава Орестовича Онищака визначається насамперед зверненням до малодослідженої в українській історичній науці проблематики – комплексного аналізу висвітлення російсько-української війни 2014–2022 рр. на сторінках тижневика *Die Zeit*. На відміну від більшості наявних досліджень, у яких окремі аспекти німецького медійного дискурсу розглядалися фрагментарно або у ширшому контексті функціонування

європейського інформаційного простору, автор здійснив системне історико-джерелознавче дослідження значного масиву журналістських матеріалів, що дозволило простежити еволюцію німецького бачення російсько-української війни протягом усього досліджуваного періоду.

Безумовною перевагою роботи є введення до наукового обігу значного обсягу німецькомовних джерел, які раніше не ставали предметом комплексного аналізу у вітчизняній історіографії. Це суттєво розширює джерельну базу сучасних досліджень міжнародного інформаційного виміру російсько-української війни та створює підґрунтя для подальших порівняльних студій щодо особливостей висвітлення війни у провідних європейських медіа.

Важливим науковим результатом дисертації є також здійснена автором реконструкція трансформації медійного дискурсу *Die Zeit* – від початкових спроб тенденційного висвітлення подій 2014 р. до формування чіткої підтримки України після початку повномасштабного вторгнення РФ у 2022 р. Здобувачеві вдалося виявити основні тенденції еволюції образів України та Росії, простежити зміну домінуючих наративів і показати їхній взаємозв'язок із трансформацією зовнішньополітичних та безпекових підходів ФРН.

У цілому можна констатувати, що отримані автором результати мають належний рівень наукової новизни, розширюють сучасні уявлення про особливості функціонування німецького інформаційного простору в умовах російсько-української війни та роблять вагомий внесок у розвиток української історіографії новітньої історії, джерелознавства й медіаісторії.

Повнота викладення основних результатів дисертації у наукових фахових виданнях.

Основні положення, результати та висновки дисертаційного дослідження Вячеслава Орестовича Онищака достатньою мірою апробовані та знайшли належне відображення у наукових публікаціях автора. За темою дисертації опубліковано чотири статті у фахових наукових виданнях України категорії «Б», у яких послідовно висвітлено основні етапи еволюції висвітлення російсько-української війни на сторінках тижневика *Die Zeit*: від аналізу історіографічних аспектів досліджуваної проблеми й особливостей висвітлення анексії Криму та

війни на Донбасі до аналізу дипломатичного виміру конфлікту та специфіки відображення повномасштабного вторгнення Російської Федерації у 2022 році.

Крім того, окремі результати дослідження пройшли апробацію під час участі здобувача у наукових конференціях, що знайшло відображення у трьох збірниках матеріалів науково-практичних форумів. Тематика цих публікацій корелюється зі змістом дисертації та відображає окремі аспекти проведеного дослідження.

Аналіз опублікованих праць дає підстави стверджувати, що вони охоплюють основні концептуальні положення дисертації, відображають її наукову новизну та найбільш вагомні результати дослідження. Обсяг і характер апробації відповідають вимогам, що ставляться до дисертаційних досліджень на здобуття ступеня доктора філософії.

Науково-практичне значення одержаних результатів.

Науково-практичне значення результатів дисертаційного дослідження Вячеслава Орестовича Онищак полягає насамперед у суттєвому розширенні джерельної та фактологічної основи сучасних досліджень російсько-української війни, міжнародного інформаційного простору та особливостей формування європейського сприйняття російської агресії проти України. Запропоновані автором узагальнення та висновки можуть бути використані під час подальших досліджень проблем новітньої історії України, історії міжнародних відносин, історіографії, джерелознавства, медіаісторії та інформаційної політики.

Практичну цінність становить здійснений здобувачем комплексний аналіз матеріалів тижневика *Die Zeit*, який може слугувати методологічною основою для аналогічних досліджень інших європейських засобів масової інформації та стати підґрунтям для проведення порівняльних студій щодо особливостей висвітлення російсько-української війни у міжнародному медійному просторі.

Результати дисертації можуть бути використані при підготовці нормативних і спеціальних навчальних курсів із новітньої історії України, історії Європи, міжнародних відносин, історіографії, джерелознавства, медіакомунікацій та інформаційної безпеки, а також у процесі підготовки навчально-методичних матеріалів для закладів вищої освіти.

Таким чином, результати дисертаційного дослідження мають не лише вагоме теоретичне значення для розвитку сучасної української історичної науки, але й характеризуються достатньо широким спектром можливостей їх практичного використання у науковій, освітній та експертній діяльності.

Оцінка змісту завершеності та оформлення дисертації.

Дисертаційна робота Вячеслава Орестовича Онищак є завершеним самостійним науковим дослідженням, виконаним на належному теоретико-методологічному рівні. Структура роботи відзначається логічністю та внутрішньою послідовністю, повною мірою відповідає поставленій меті й сформульованим завданням дослідження. Дисертація складається зі вступу, трьох розділів, які об'єднують дев'ять підрозділів, висновків, списку використаних джерел і літератури та додатків, що загалом забезпечує цілісне розкриття обраної наукової проблеми.

У вступі автор належним чином обґрунтовує актуальність теми, визначає мету, завдання, об'єкт і предмет дослідження, окреслює його хронологічні та географічні межі, характеризує джерельну базу, методологічні засади, наукову новизну та практичне значення отриманих результатів. Структура вступу відповідає загальноприйнятим вимогам до дисертаційних досліджень і створює належне підґрунтя для подальшого розкриття теми.

У першому розділі дисертації автор здійснив ґрунтовний аналіз стану наукової розробки досліджуваної проблеми, охарактеризував джерельну базу дослідження та обґрунтував використаний методологічний інструментарій. Позитивної оцінки заслуговує прагнення здобувача поєднати традиційні спеціально-історичні методи з сучасними підходами медіадосліджень, що відповідає міждисциплінарному характеру обраної тематики.

Другий розділ присвячений комплексному аналізу висвітлення російсько-української війни у *Die Zeit* упродовж 2014–2021 р. Автор послідовно простежує трансформацію редакційних підходів до висвітлення анексії Криму, війни на Донбасі, Мінського процесу та передумов повномасштабного вторгнення РФ. Побудова розділу відзначається чіткою логікою викладу матеріалу та достатнім рівнем аргументованості сформульованих висновків.

У третьому розділі проаналізовано особливості висвітлення повномасштабного вторгнення Росії у 2022 р., показано трансформацію німецького медійного дискурсу, зміну образів України та РФ, а також відображення гуманітарних наслідків війни й міжнародної реакції на російську агресію. Авторіві вдалося забезпечити логічне продовження проблематики попереднього розділу та довести дослідження до цілісних і достатньо аргументованих узагальнень.

Висновки дисертації узагальнюють результати проведеного дослідження, відповідають поставленим у вступі меті й завданням та логічно впливають із проведеного аналізу. Загалом дисертація характеризується належним рівнем структурованості, академічною культурою викладу матеріалу, коректним використанням наукового апарату та відповідає чинним вимогам до оформлення дисертаційних досліджень на здобуття ступеня доктора філософії.

Дискусійні положення та зауваження щодо змісту дисертації.

Високо оцінюючи науковий рівень дисертаційного дослідження, його цілісність, аргументованість висновків та вагомість отриманих результатів, вважаю за доцільне подати окремі зауваження і міркування, які мають дискусійний характер і не впливають на загальну позитивну оцінку роботи.

По-перше, аналізуючи публікації *Die Zeit*, автор здебільшого розглядає їх як відображення позиції самого видання. Водночас у роботі доцільно було б більш чітко розмежувати редакційну політику тижневика та погляди окремих журналістів чи колумністів, матеріали яких аналізуються. Зважаючи на специфіку сучасної журналістики, окремі автори можуть репрезентувати власні оцінки й інтерпретації подій, що не завжди повною мірою збігаються із загальною редакційною лінією видання. Більш детальне висвітлення цього аспекту дозволило б ще глибше аргументувати окремі висновки дисертації щодо трансформації медійного дискурсу.

По-друге, заслуговує позитивної оцінки прагнення автора простежити еволюцію висвітлення російсько-української війни у широкому суспільно-політичному контексті. Разом із тим окремі положення роботи могли б виграти від ширшого врахування внутрішньополітичних процесів у ФРН, які істотно

впливали на характер суспільної дискусії щодо України та Росії. Йдеться, зокрема, про трансформацію німецької безпекової політики після проголошення канцлером Олафом Шольцом концепції *Zeitenwende*, переосмислення традиційної *Ostpolitik*, дискусії навколо енергетичної залежності від Росії та зміни підходів до військової підтримки України. Більш детальне врахування цих чинників дозволило б повніше пояснити причини еволюції редакційних підходів *Die Zeit* упродовж досліджуваного періоду.

По-третє, у процесі аналізу окремих публікацій автор подекуди виходить за межі безпосереднього дослідження медійного дискурсу, переходячи до характеристики перебігу російсько-української війни як історичного процесу. Безумовно, такий підхід є виправданим з огляду на необхідність окреслення історичного контексту, однак у низці випадків доцільно було б чіткіше розмежовувати власне аналіз змісту журналістських матеріалів і характеристику воєнно-політичних подій. На нашу думку, це дозволило б ще більш виразно акцентувати увагу на головному предметі дослідження – особливостях репрезентації війни у німецькому інформаційному просторі.

Висловлені зауваження мають характер наукової дискусії та рекомендацій для подальшого розвитку досліджень у відповідному напрямі. Вони жодною мірою не знижують загальної високої оцінки дисертаційної роботи, яка є самостійним, завершеним і актуальним науковим дослідженням, виконаним на належному теоретичному та методологічному рівнях.

Загальний висновок.

Дисертаційне дослідження Вячеслава Орестовича Онищака «Російсько-українська війна за матеріалами німецької газети DIE ZEIT (2014-2022 років)» є завершеною, самостійно виконаною науковою працею, у якій розв'язані актуальні наукові завдання, що має важливе значення для розвитку сучасної української історичної науки. Автором здійснено комплексне дослідження особливостей висвітлення російсько-української війни у провідному німецькому суспільно-політичному виданні, введено до наукового обігу значний масив німецькомовних джерел, сформульовано обґрунтовані висновки щодо еволюції медійного дискурсу та його взаємозв'язку із суспільно-політичними процесами у

Федеративній Республіці Німеччина. Отримані результати характеризуються належним рівнем наукової новизни, теоретичної обґрунтованості, практичної цінності та достатньою апробацією.

Позитивної оцінки заслуговують логічна структура дисертації, репрезентативна джерельна база, комплексне використання спеціально-історичних і міждисциплінарних методів дослідження. Сформульовані автором положення, висновки й узагальнення є достатньо аргументованими, достовірними та впливають із проведеного дослідження.

З огляду на викладене вище вважаю, що дисертація Вячеслава Орестовича Онищак «Російсько-українська війна за матеріалами німецької газети DIE ZEIT (2014-2022 років)» за актуальністю, ступенем наукової новизни, теоретичним і практичним значенням отриманих результатів, рівнем їх обґрунтованості та достовірності, змістом, структурою й оформленням відповідає вимогам наказу Міністерства освіти і науки України № 40 від 12 січня 2017 року та вимогам Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України № 44 від 12 січня 2022 р., а також вимогам, що ставляться до дисертацій на здобуття ступеня доктора філософії. Її автор – Вячеслав Орестович Онищак – заслуговує на присудження ступеня доктора філософії за спеціальністю 032 «Історія та археологія».

Офіційний опонент:

декан факультету історії,

політології і міжнародних відносин

Карпатського національного університету

імені Василя Стефаника,

кандидат історичних наук, доцент

Ігор ГУРАК

10 липня 2026 р.

